

הליכות עולם לוי

לעילוי נשמת ר' יהודה לוי ז"ל

(חבקות ג' ו')

פרשת תולדות

זמן ר"ת	צאת השבת	חלקת נרות לחג	לוח אור החיים
17:44	17:10	16:19*	י-ם
17:39	17:08	16:17	ת"א
17:39	17:08	16:17	חיפה
17:44	17:10	16:20	ב"ש

* לנוהגים 40 דק': 15:59

הלעיטני נא=NOW

לקוחה מגרמנית, ושורש שפות העמים הללו הוא לשון אנגלית שהיא הקרובה ללשון יוון של פעם, וממנה נוסדו כל השפות הלטיניות, ובאנגלית אומרים וואן (ONE), וכאמור מפני שלשון הקודש הוא שורש כל השפות ומהם נלקחה מילה זו, ולכן דורשים רבותינו את האמור במשלי בלשון יונית, ומפרשים שהן פירושה אחת. [ועל פי זה יתפרשו גם הדרשות במועד קטן (כ"ח:): בסנהדרין (ע"ו:)] שהזכרנו].

והנה גם המילה נא, עם מעט התבוננות נראה שהיא מאוד דומה למילה נאו (NOW) בלשון אנגלית שפירושה בלשונם עכשיו, וא"כ זה הפירוש לכל מילות נא שבתורה ומשם לקחו אומות העולם את לשונם, ולכן אונקלוס מפרש כן בכל מקום, וגם כאן נכון יותר ומתאים לדברי עשו, לשון עתה ועכשיו ולא לשון בקשה, שכאמור אינה תואמת את לשונו וסגנונו דברו החצוף.

אלא שצריך להבין מה רצתה התורה להשמיענו בזאת, ובפשטות באה לבטאות את גודל תאותו של עשו הרשע, שרוצה לאכול כעת ממש בלי שום שהיות, ואפשר שביקש מיעקב לאכול ויעקב ענהו שעדיין אינו מבושל כל צרכו ואמר לו עשו שהבוא מבקש לאוכלו נא, והיינו אע"פ שאינו מבושל לגמרי, וכמו שנאמר בתורה לגבי קרבן הפסח (שמות י"ב ט') אַל תֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ נָא, ומפרש רש"י: אל תאכלו ממנו נא - שאינו צלוי כל צורכו קורא נא בלשון ערבי. ולפי דברי המפרשים הוא לשון הקודש שנשתרבב בלשון ערבי, אך לפי מה שביארנו אפשר שלא רק בלשון ערבי, אלא גם בלשון יוון, שכן נא פירושו עכשיו כמו שראינו, ומכאן נגזרה השם למאכל שאינו מבושל כראוי להקרות נא, מפני שהוא רוצה לאוכלו עתה, ואין לו זמן לבשלו כראוי. [אמנם שם התרגום פירש את המילה נא חי ולא עתה, אבל לפי האמור אפשר שענינם שווה, שמכיון שהוא רוצה לאוכלו עתה בלי שהיות, לכן הוא יוצא חי ולא מבושל].

אחים יקרים, אמנם עמדנו במאמרנו ופירשנו רק מילה אחת בתורה, אמנם בודאי לא רק על דבר זה רצתה להעמידנו התורה, אלא על כל מהותו של עשו הרשע, שרצה הכל עכשיו, לא לחכות ולא לגדול, הכל כעת, ולכן גם עולם הזה מבחינתו היה העולם העיקרי, שכן הוא כעת, ואילו העולם הבא הוא לאחר זמן, ומי יש לו זמן לחכות לו, ולכן הוא מוכן למכור את בכורתו בניד עשדים שהרי לא עכשיו הזמן לממש אותה ומה יעשה בה, ועדיף בעיניו נזיד עשדים כעת מאשר בכורה עם ברכה לעתיד לבוא. ולעומתו יעקב ממתין ויודע שלכל דבר יש את הזמן שלו, ומי שממתין זוכה לבסוף להנות בזמן הנכון הנאה אמיתית, אך מי שאינו ממתין ורוצה הכל מיידית, הנהה הוא הנאה רגעית וחסרה, כדוגמת האוכל בשר נא, שאיננו הנהה מטעם הצלי, ולכן מוכר את נזיד העשדים תמורת הבכורה, ומחכה לזמן בו הוא יקבל את כל הברכות הבאים בעטיה של הבכורה.

ובדרכו של עשו הלך גם זרעו אחריו, וכמו שניתן ללמוד מדבריו של בעל הטורים (בראשית כ"ה ל') על הפסוק בו פתחנו, וז"ל: הלעיטני נא מן - ראשי תיבות המן, לומר כשם שיעקב קנה מעשו בכורתו בלחם ועשדים, כך קנה מרדכי את המן לעבד בפת לחם. ע"כ. והיינו המן כעשו בשעתו הלך אחר תאותו ליבו ומכר עצמו בשביל לחם, בשעה שיצאו להלחם (כמבואר במגילה ט"ו:), ואילו מרדכי כיעקב אבינו ראה את הנולד ומכר את מזונותיו. יהי רצון שגם אנחנו כורעו של יעקב נדבק במעשיו, ונלך אחר המועיל לעתיד לבוא, ולא אחר המהנה אותנו עתה. אמן.

בתחילת פרשתנו אנו קוראים על בואו של עשו מן השדה והוא עיף, והנה הוא רואה את יעקב אבינו מבשל נזיד עשדים והוא פונה אליו ואומר (כ"ה ל') הלעיטני נא מן האדם האדם הזה פי עיף אנכי על כן קרא שמו אָדוֹם. ואמנם ראינו התיחסות במפרשים לכל דברי עשו, מדוע אמר הלעיטני, ומדוע מן האדם ולמה כפל לומר האדם האדם, ומדוע היה עיף, אבל לכאורה לא התיחסו למילה נוספת הלעיטני נא, מהו נא, האם נפלה על עשו הרשע רוח חן ותחנונים, הלא הוא בא מן השדה והוא עיף, ואפילו לאביו אין לו יותר מדי גינוני כבוד, וכמו שנקרא בהמשך הפרשה (כ"ז ל' ל"א) וַיָּהִי אֲדָם יָצָא יָצָא יַעֲקֹב מֵאֵת פְּנֵי יִצְחָק אָבִיו וַעֲשׂוֹ אָחִיו בָּא מִצִּידוֹ. וַיַּעַשׂ גַּם הוּא מִטְעָמִים וַיָּבֵא לְאָבִיו וַיֹּאמֶר לְאָבִיו יָקָם אָבִי וַיֹּאכַל מִצִּיד בְּנֵי בְעֵבֶר תִּבְרַכְנִי נְפִשָׁךְ. בלשון עזות וחוצפה וציווי יקום אבי, וא"כ מה קרה כאן שמדבר לאחיו בלשון בקשה.

וקודם שנבוא לבאר נאמר שבהרבה מקומות אמרו רבותינו אין נא אלא לשון בקשה, ואמנם אין זה כלל לכל מקום שאמור בתורה, וכבר כתב זאת המזרחי על רש"י (בראשית כ"ב ב') וז"ל: אין נא אלא לשון בקשה. אינו רוצה לומר אין "נא" בכל מקום אלא לשון בקשה, שהרי מצינו בכמה מקומות "נא" שאינו לשון בקשה. אלא "נא" האמור פה לשון בקשה, ע"ש. ואמנם אונקלוס באופן שיטתי בכל מקום שכתוב בתורה נא, הוא מתרגם כען, שפירושו בעברית כעת עכשיו, [וכעין זה ראה באור החיים הקדוש בראשית י"ח כ"א על הפסוק ארדה נא, שפירשה לשון עתה, ע"ש, והיינו כדברי האונקלוס].

אלא שצריך להבין איך נא הוא לשון כעת, וחשבתי לבאר בס"ד ותחילה נקדים יסוד האמור בדברי רבותינו בכמה מקומות, והוא שדורשים לשונות של התורה ולמדים פירושם מלשונות העמים, [עיי' למשל בסנהדרין (ד), ובחיים (ל"ז:)] ומנחות (ל"ד:)] לגבי המילה טטפת שפירשו זאת רבותינו ע"פ לשון כתפי ואפריקי, וכן בשבת (ס"ג:)] פירשו את המילה למס בלשון יוני. ובמסכת מועד קטן (כ"ח:)] את המילה הן בלשון יוני, וכן בסנהדרין (ע"ו:)] את המילה אתהן, וראה עוד בהמשך. ולכאורה קשה איך תורתנו הקדושה שנאמרה בלשון הקודש מתפרשת בלשונות העמים, ובפרט שהדרשות נוגעות לקיום מצוות התורה ואופן קיומם.

ואמנם הענין הוא שבבריאת העולם כולם דברו בלשון הקודש, וכמו שנאמר (בראשית י"א א') וַיְהִי כֹל הַקָּרָץ שָׁפָה אֶתָּה, ופירש רש"י לשון הקודש, ואולם אחר שחטאו בדור הפלגה, כלבל הקב"ה לשונם, וכמו שנאמר (שם י"א ז' ט') הִבֵּה נִרְדָּה וַיִּבְלֶה שָׁם שְׁפָתָם אֲשֶׁר לֹא יִשְׁמְעוּ אִישׁ אִישׁ שִׁפְתֵי רֵעֵהוּ. על כן קרא שְׁמָה בְּגֹל כִּי שָׁם בְּגֹל ה' שִׁפְתֵי כָּל הַקָּרָץ. ואמנם עדיין נשארו בלשונות העמים הרבה מילים שמקורם בלשון הקודש, אלא שאצלנו בשפת העם הם נאבדו, אולם הם כתובים בתורה ואנו מוצאים להם פתרון מתוך לשונות העמים.

ואמנם לא בכל הדרשות אנו מכירים את לשונות העמים אך נאמנים עלינו רבותינו שהיו בקיאים בשבעים לשון, ובכל זאת ישנם דוגמאות שעד היום כך היא לשון העמים, וניתן דוגמא לכך, הנה במסכת שבת (ל"א:)] אמר רבי יוחנן משום רבי אלעזר אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא יראת שמים בלבד שנאמר ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה וגו' וכתוב ויאמר לאדם הן יראת ה' היא חכמה וגו' שכן בלשון יוני קורין לאחת הן. והנה המתבונן בלשון העמים יראה שכן הוא באמת גם כיום, בצרפתית אומרים אחת אן, וכן בגרמנית וביידיש שכידוע רובה

מחסות
לוח ניסן
מסכים ויחסים
לחיי נחת וישיבת
077-2233565

טעון גניזה | נא לא לקרוא בשעת התפילה וקריאת התורה!

להצלחת חן אמניאן בת רחל, ולהצלחת כלל ישראל הנמצאים בכל מקום ואתר, הי' ישמרם ויצילם מכל צרה

הליכות וזהלכות

אל תיקרי הליכות אלא הלכות (נידה ע"ג).

הליכות לראש חודש (נוסחאות בתפלת מוסף)

סא. בסיום הברכה האמצעית או אומרים: קדש עלינו את החדש הזה: א. לטובה, ב. ולברכה, ג. לששון, ד. ולשמחה, ה. לישועה, ו. ולנחמה, ז. לפרנסה, ח. ולכלכלה, ט. לחיים טובים, י. ולשלום, יא. למחילת חטא, יב. ולסליחת עון. שנים עשרה לשונות של ברכה כנגד שנים עשרה חודשי השנה, ובשנה מעוברת או מוספים לומר ולקפרת פשע כנגד החודש השלוש עשרה. כן כתב האליה רבה (סי' תכ"ג ס"ק ו'), [ואע"פ שפקק שלא נמצא כן בלשונות הראשונים, ונראה שכונתו לאומרו דוקא בראש חודש, כי בסדר רב עמרם מוזכר "ולקפרת פשע" אך שם הוא מוזכר כל שנה ולא רק בשנת העיבור], ובסוף דבריו כתב: ולנוסחא זו ראוי לאומרו בכל חדשי אותו שנה, כמו שאומרים שנים עשרה לשונות בכל חודש, וכן משמע לישנא דנוסחא "בשנת" עיבור ולא נקט "בחדש" עיבור. עכ"ל. ומפשטות דבריו מבואר שצריך לאומרו בכל שנת העיבור [ואינו מובן כלל מה שהתפללו בדבריו, עיין בשו"ת מהר"ם שיק (סי' קפ"ד)], וכן נראה מדברי החמדת ימים בשם מורו (משמרת החודש פרק א') [שדומני שהוא מקור הדברים, שלא מצאתי מקור קדום אליו, והביא דבריו בספר תוכחת חיים להגר"ח פלאגי (פרשת שמות דף י"ח ע"א), וכן מוכח מלשון הבא"ח (ויקרא י"ט) שכתב: "ובשנת" העיבור יאמר למחילת חטא ולסליחת עון "ולקפרת פשע". ע"כ. ולא חילק, וכ"כ בכה"ח (סופר, סי' תכ"ג ס"ק י"ח)]. ואולם יש חולקים וסוברים שאין אומרים בכל שנת העיבור רק בחודש אדר א', ויש אומרים שאומרים מתחילת השנה עד חודש אדר שני בלבד, וכן דעת מרן הגרע"י זצ"ל (חור"ע חנוכה עמ' ש"ו). [נמ"מ נראה לי כיון דמנהג הספרדים היה לומר כל השנה, וגם הוא נכון יותר על פי טעמו של הא"ר, ובשאר הספרים מעוררים מדוע באמת שלא יאמרו כל השנה, ורק מוצאים טעמים ליישב מנהגם, וכמו מההר"ם שיק שהבאנו והשאלית יעקב ובשו"ת ויצבור יוסף ועוד שציין אליהם רבנו הגדול, את כולם פתחתי וראיתי שחיפשו טעמים למנהגם, ומשמע דמנהגנו בזה יותר ברוך, ומדוע א"כ נזיח אותו, ולכן לענ"ד יש לומר כל השנה ולקפרת פשע, והגם שאין דרכי לנטות מדברי רבנו הגדול, כאן שהא דבר התלוי במנהג, וסך הכל הוא תפילה, ומנהג הספרדים לאומרו כל השנה בודאי שיכול לאומרו. והארכנו בכל זה בספר ויוסף עוד דוד כת"י על הבא"ח (ש"ש ויקרא י"ט)].

סו. בסדור אור הלבנה (עמ' פ"ד הערה א') כתב וז"ל: מצאתי כתוב בסדור הר"ח פינסו וז"ל: משם מוה"ר אברהם אזולאי זצ"ל בכל ראש חודש כשתאמר יום ראש החדש, תכוין באלו הנקודות שהם בגימטריא ב' שמות, ב"ן ע"ב, [הכלל בניקוד שכל נקודה היא כנגד י', וכל קו כנגד ו', וא"כ כל קמץ הוא בגימטריא 16 שיש בו נקודה וקו, וכל שבא הוא בגימטריא 20, שיש בו שתי נקודות, ובניקוד ראש החדש יש בו ארבעה קמצים שהם 64, ושלושה שבאים שהם 60, וביחד 124, שהוא גימטריא שמות ב"ן=52 (שהוא שם הוי"ה במילוי ההון) וע"ב=72 (שהוא שם הוי"ה במילוי יודין)], ומובטח לו שלא יראה קרי בכל החודש ההוא. עכ"ל. ומכיון שהוא דבר קל לכוונו ורב התועלת, כדאי לאדם לכתוב זאת בסדורו, או לזכור זאת קודם תפלת מוסף. [ועיין לעיל בהלכה י' שכתבנו שנראה מדברי מהר"א אזולאי שצריך אמירתו בשחרית ביעלה ויבוא, מ"מ נראה שגם במוסף נכון לכוונו, ובפרט שמסדרי הסדור סדרוהו כאן].

סז. בשם הויה של חתימת הברכה של הברכה האמצעית כתב בספר פרי עץ חיים (שער ר"ח פרק ג') לכוין הצירופים של י"ב הויות וי"ב אהיה, וכבר הם מסודרים בסדור אור הלבנה להרש"ש (אור החודש עמ' פ"ו). ובחתימת הברכה ממש או אומרים: מקדש ישראל וראשי חודשים, והיינו שהקב"ה מקדש את ישראל והם מקדשים את הראשי חודשים (כמבואר בברכות מ"ט).

סא. הברכה האמצעית בתפלת מוסף של ראש חודש פותחת במילים ראשי חודשים לעמך נתת, וכתב רבנו האר"י (שער הכונות דף ע"ג) שראשי תיבות ראשי חודשים לעמך הוא רחל, לרמז שצריך העליה בראש חודש הוא לרחל, דהיינו למלכות, ולכן כתבו הפוסקים לכוין בראשי תיבות אלו רח"ל. [כמבואר בספר ברכי יוסף (סי' תכ"ג אות ג'), כף החיים פלאגי (סי' ל"ד אות ט'), בא"ח (ש"ש ויקרא אות י"ט). וכעין זה עוד כתב הבא"ח תפלה לליל ראש חודש בלשון חמדים (ח"א סי' ט') ובסופה בקשה מיוחדת הפותחת במילים ראש חודש ישראל וכתב לכוין בראשי תיבות רחל]. ובספר מדבר קדמות (מערכת ר' אות ה') כתב וז"ל: רחל אמנו ע"ה, בזכותה ניתנו ראשי חודשים לישראל, וכן ראשי חודשים לעמך ר"ת רחל, ומוסף ראש חודש רחל אמנו תקנתו, שראתה ברוח הקדש שנשי המדבר לא נכשלו בעגל ורמזה שמה בראשי תיבות ראשי חודשים לעמך. לקוטרים ישנים כ"י. עכ"ל. [ונראה שזה על דרך הפשט או הדרש, ולכן כתב בסוף דבריו לעיין בדברי רבנו האר"י, והיינו ששם מבואר כמו שכתבנו בתחילת ההלכה].

סב. כתב הבא"ח (ש"ש ויקרא י"ט) יאמר "ושעיר" עזים נעשה ברצון, [וכן כתב עוד בספרו "תקון תפלה" (עמ' י"ב) ושם גם כתב לומר שעיר חטאת, והטעם נראה פשוט מפני שהיו מקריבים בראש חודש רק שעיר אחד לחטאת], וכן מנהג הספרדים [וכן הוא בסדור רב סעדיה גאון (עמ' קכ"ט) והרד"א (דף נג ע"ב), שעיר עזים בלשון יחיד, למרות שהם גורסים "שעירי" חטאת]. ואולם מנהג אשכנז לומר וישעירי עזים נעשה ברצון, וכן "ושעירי" חטאת לכפר בעצם, [וכן הוא בסדור רב עמרם (דף טו ע"א) ומחזור ויטרי (סי' רל"ב), ואין לתמוה, והלא מקריבים רק שעיר חטאת אחד בראש חודש, שהם מדברים בלשון רבים על כל הראשי חודשים], ולכן כל אחד יחזיק במנהגו שלכל אחד יש מקורות נאמנים בדברי הראשונים. וכ"כ בספר חזו"ע (חנוכה עמ' ש"ו).

סג. בסדור רב סעדיה גאון ורב עמרם גאון כתבו לומר זכרון לקלם "יהיו", וכן מנהג אשכנז, וזה תואם לנוסחתם קודם לכן "ושעירי" חטאת לכפר בעצם, שמכיון שאומרים בלשון רבים, לכן אומרים "יהיו", דהיינו אותם שעירי חטאת. אולם הפרי חדש (סי' תכ"ג אות ג') כתב: עיקר הגירסא לומר זכרון לקלם "היה", ופירושו תשועת נפשם מיד שונא היינו יצר הרע, ורצונו לומר כי שעיר החודש לזכרון לפני ה' להנצל מן היצר. ע"כ. וכ"פ הבן איש חי (שם), וכן מנהג הספרדים כיום [למרות שבכף החיים פלאגי (סי' ל"ד אות י') שיותר נראה לומר "יהיה", ובאמת שכן הוא נוסח הרמב"ם והאבודרהם].

סד. עוד כתב הבא"ח (שם) ומה שאומרים את מוסף ראש חודש הזה, יש מפקפקין לומר הזה [ונראה שכונתו למה שהעיר רש"י בספר פרדס הגדול (סי' ד') על תפלת מוסף של שבת וימים טובים, שאין מקום לומר הזה מחמת שהיום הזה כבר הגיע ולא הקרבנו בו קרבן], אך הרב בני יששכר קיים נוסח של תיבת הזה, [וח"ל הספר בני יששכר (מאמרי ראש חודש, מאמר ב' אות ג'): ויתפרש עוד ע"פ מה שכתב הרב הקדוש מהרמ"ע ז"ל בעשרה מאמרות, שלעתיד לבא במהרה בימינו נצטרך להקריב כל קרבנות שחסרנו כל ימי גלותינו, דהיינו כשיגיע ראש חודש ניסן נצטרך להקריב כל קרבנות המוספין של כל ראשי חודשים של ניסן של כל ימי הגלות וכו', וביזה פירשנו בטוב טעם מה שאנו אומרים במוספין ואת מוסף יום השבת הזה נעשה וכו' ואת מוסף יום ראש חודש הזה נעשה וכו', הנה תיבת הזה אינו מובן, ולפי דברי הקדוש הנ"ל ידוקק הטב, שבאמת נעשה ונקריב מוסף השבת הזה וראש חודש הזה, והוא נכון בעוה"י. עכ"ל]. ובאמת שכך היא גירסת רב סעדיה גאון והרמב"ם, ואמנם בסדר רב עמרם גאון לא נזכר.

halicot.olam.55@gmail.com או לכתובת - עפניה 47 ירושלים

לעילוי נשמת דוד הר"ר שלמה חמני ב' דבורה י"ל ב"ד חשוון תשפ"ג תנצב"ה. ולעילוי נשמת האדם היקר ר' דוד בן חניבה, כ"ז חשוון תשע"ט, תנצב"ה.